

Småfågelholkarna vid Gnien år 2000

Text och teckningar: Sören Larsson

Aterigen ett positivt häckningsår i holkarna vid Gnien. Det blev en häckningssäsong där det var roligt och spännande att följa fåglarnas häckningsbestyr. De tidigare årens ständigt återkommande rövande av ruvande honor samt ungpullar ur holkarna, upphörde nästan helt i år. Den metod jag provade var att byta ut i stort sett samtliga holkar till nya som var 5 cm djupare. Dessutom minskades ingångshålet från 35 mm till 30 mm. Tanken var att mård och

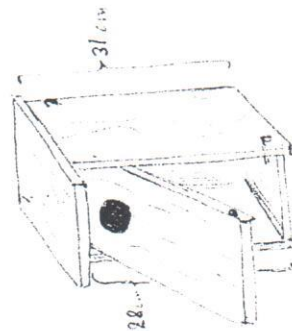
katt därigenom inte kunde nå ner till bobalen och fiska upp fåglarna – vilket alltså ser ut att ha lyckats.

Följderna av holkförändringen har blivit att Myrskogen och Rävsnäuden denna sommar åter har myllrat av mattiggande fågelungar och inte då bara av de holkhäckande arterna. Ungkullar av trädpiplärkor, bofinkar, grönsångare och trastar m fl arter har jag återigen ofta stött på under mina inventeringsrutter i området. Ett intressant omedvetet experiment som visat att ökad tillgång på föda till mård och katt genom lättåtkomliga fåglar i holkarna också påverkat den övriga fågelfaunan genom rovdjurens ständiga närvaro i området.

Tack också till Anita Eklund som tillverkat de nya holkarna vid Gnien. Den nya holkens mått och utformning visas i figur 1.

Vädret

Vädret har stor betydelse för fåglarnas häckningsstart och hur bra de lyckas med häckningen. Vi fick ett ovanligt varmt och fint avslut på aprilvädret och björkarna slog ut redan den 28-29 april. Det fina och varma

Figur 1: Den holkmodell som används vid Gnien. Rygg, golv och front 4" bräda, sidor och tak 6" bräda. Hål 30 mm.

vädret höll i sig fram till 19 maj då det blev kyligare, blåsigt och en hel del nederbörd månaden ut. Även juni kom att bli blåsig, nederbördsrik samt stundtals kyligt, t ex frost mellan den 17 och 18. Att häckningsresultaten blev så lyckade beror nog på att de olika vädertyperna aldrig var långvariga. Jag tror också att de väl-tilverkade holkarna hade stor betydelse, då det aldrig blev drypande fuktigt i dem.

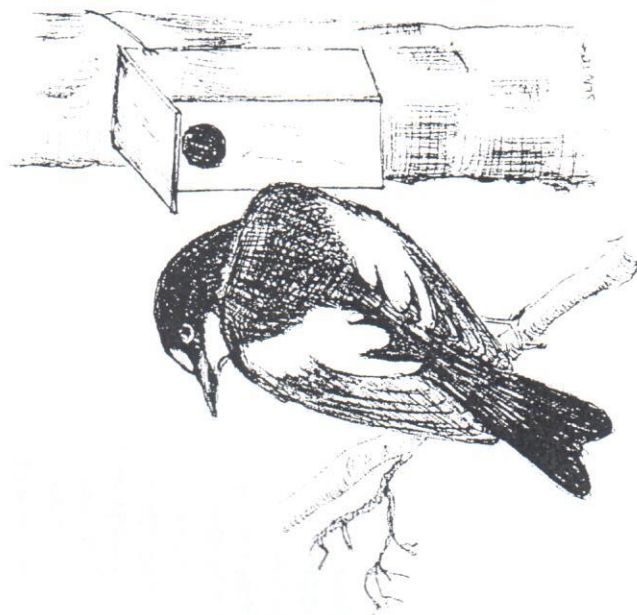
Häckande arter

Endast 5 arter (svartvit flugsnappare, talgoxe, blåmes, sädesärla samt rödhake med andrakull) häckade i holkgruppen. Holkarna siter i en slinga i utkanten av det skogsområde som ingår i reservatet. Miljöerna är mycket olika och man kan fråga sig om någon miljö är sämre eller bättre i området. För att besvara detta måste flera års resultat studeras. Det visar sig då att de holkar som siter i den skogskant som vetter mot norr utnyttjas i mindre utsträckning än övriga. Vidare visar det sig att de holkar som siter i skogen på Rävsnä-

uden nyttjas oftast till 100 %. Det tydligt annorlunda inslaget i miljön på Rävsnäuden som jag kan notera är att i anslutning till holklingen växer några dungar med stora över 100-åriga aspar.

Ännu är mycket stort antal holkar obebodda varje år, om det beror på att holkarna siter för tätt eller om det här visar den aktuella och faktiska tätheten hos de häckande arterna i området kan det ju tvistas. Jag vill då påminna om att första året (1981) häckade 74 par svartvit flugsnappare och 39 par talgoxar i holkarna, dit är det långt kvar från årets nivå.

Svartvit flugsnappare. Det var hela 10 år sedan antalet häckande par var i nivå med årets resultat, men ännu saknas minst 10-talet par för att komma upp i de nivåer som förekom

på 1980-talet. En annan intressant företeelse var årets äggläggningstart. Hela 11 honor påbörjade äggläggningen före 15 maj och ytterligare 25 honor före 20 maj. Övriga 17 honor påbörjade äggläggningen under vanligtvis den normala tiden, sista 10 dagarna i maj. Det är också första gången på alla dessa år som vi inte hade någon enda påbörjad häckning i juni. Anledningen till den tidiga häckningsstarten kan bli a vara den gynnsamma vädersituationen i början av maj.

Ungproduktionen för flugsnappare blev mycket bra, eller 5,9 flygga/ ungar per häckning. Noterbart är att av 317 kläckta ägg var det endast 4 ungar som inte nådde flygg ålder, detta är något av ett rekord i den här studien. Det får främst tillskrivas de nya holkarna men jag vill också framhålla en ytterligare faktor som jag såg hade stor betydelse. Skogsområdet var nämligen fyllt med fjällillarver. Ca 2 cm långa bruna matarlarver med svart huvud och bakända, gav flugsnapparna och de övriga ett överflöd av föda. Holkarna var fullständigt behängda av spinntrådar från de här larverna. Nämnvärt är också att fyra honor lade hela 8 ägg i sin kull och av dessa lyckades tre få alla ungar flygga.

Blämesen hade också ett bra år med det största antalet flygga ungar under den studieperioden (1981–2000). Antalet häckande blämesar i Gniens naturreservat ligger nu på hög nivå. De tre senaste åren har 12, 15 och 14 par häckat i holkgruppen. När jag påbörjade holkstudierna 1981

häckade 4 par, året därpå 3 par osv. 1988 i samband med milda vintrar ökade antalet häckande par men det har varierat stort mellan åren fram till nu.

Häckningsstarten var liksom hos flugsnapparen tidigare än normalt. Vid 12 av 14 häckningar påbörjades äggläggningen under första veckan i maj. Äggkullarna var också vanligt stora med ett snitt på 11,5 ägg/kull. Bland dessa fanns då 3 st 13-äggkullar samt 5 st 12-äggkullar. Alla tre 13-äggkullarna ruvades fram och alla ungar nådde flygg ålder, imponerande av en så liten fågel.

Noterbart är också att endast 5 st rötägg lades i totalt 14 äggkullar, dessa fördelades så att i 11 kullar kläcktes samtliga ägg som lades. Det måste betyda att blämesarna i Gniens naturreservat är etablerade fåglar med flera års tidigare häckningserfarenhet i bagaget.

Trots ogynnsamma väderförhållanden men kanske för överflödet på föda, påbörjades fem andrakullar. Dessa följdes dock inte upp.

Talgoxen hade i år ett mellanår. Årets resultat har överträffats under nio av de tidigare 19 säsongerna. Jag var inställd på ett rekordår för talgoxen med tanke på de stora flockar som kunde ses i skogarna under vinterperioden, men vart dessa talgoxar tog vägen är alltså okänt.

Häckningsresultatet 9,4 flygga ungar/häckning har dock aldrig överträffats något tidigare år. Anledningen torde vara den samma som jag redovisade för flugsnapparna. Häckningsstarten hos talgoxarna var

Art	Antal häckningar	Antal ägg	Antal kläckta ägg	Antal flygga ungar
Svartvit flugsnappare	53	349	317	313
Talgoxe	21	225	218	198
Blämes	14	161	156	138
Sädesärila	1	5	0	0
Tomma holkar	56			

Tabellen visar resultatet i holkgruppen i Gniens naturreservat för år 2000

förvänsvärt utspridd i tiden. Tre äggläggningar startade redan 30/4 (tidigare än normalt), men fyra av häckningar påbörjades också 11 dagar senare. Även hos talgoxen förekom några ovanligt stora äggkullar, en 13-äggkull samt 7 st 12-äggkullar.

En intressant frågeställning är, vad som är bäst för talgoxarna på längre sikt. Fjölårets många häckningar med små ägg- och ungdullar eller årets med stora ägg- och ungdullar? 1999 häckade 34 par i holkgruppen, i år 21 par. Båda åren resulterade i 198 flygga ungar. I år lades i genomsnitt tre ägg mer i kullarna och mer än tre ungar per kull blev flygg.

Sädesärila försöker de flesta år att genomföra häckning i holkgruppen. De har dock aldrig lyckats få fram ungar. I holkgruppen finns två större holkar riktade mot just sädesärila eller grå flugsnappare.

Rödhake misstänkte jag skulle missgynnas av att ingångshålet i holken minskades till 30 mm. En andrakull med 6 ägg lades dock i en holk, då jag inte följer upp andrakullar

är häckningsresultatet okänt. Det visar dock att de nya holkarna även kan attrahera rödhake.

Slutord

Holkgruppen i Gniens naturreservat ingår i länsstyrelsens miljöövervakningssystem. Tack till Naturvårdsenheten vid länsstyrelsen för erfordriga tillstånd till denna studie.

Det är också ett av de längre (nu 20e året) fågelstudieprojekten som drivs i Naturklubbens regi. När jag nu lyckats minska rövandets i holkarna känns det åter mera meningsfullt att fortsätta denna studie. Det finns en etablerad inställning hos yrkesforskare att studier och resultaten från holkprojekt inte kan översättas till verkliga förhållanden i naturen. Att holkar gynnar fåglarnas häckningsframgång är vi alla ense om. Sedan handlar det om vilka frågor man söker svar på med ett holkprojekt. 145 holkar som kontrollerats minst 6 ggr under varje häckningssäsong i 20 år kan användas att besvara spännande frågor med nu och i framtiden.